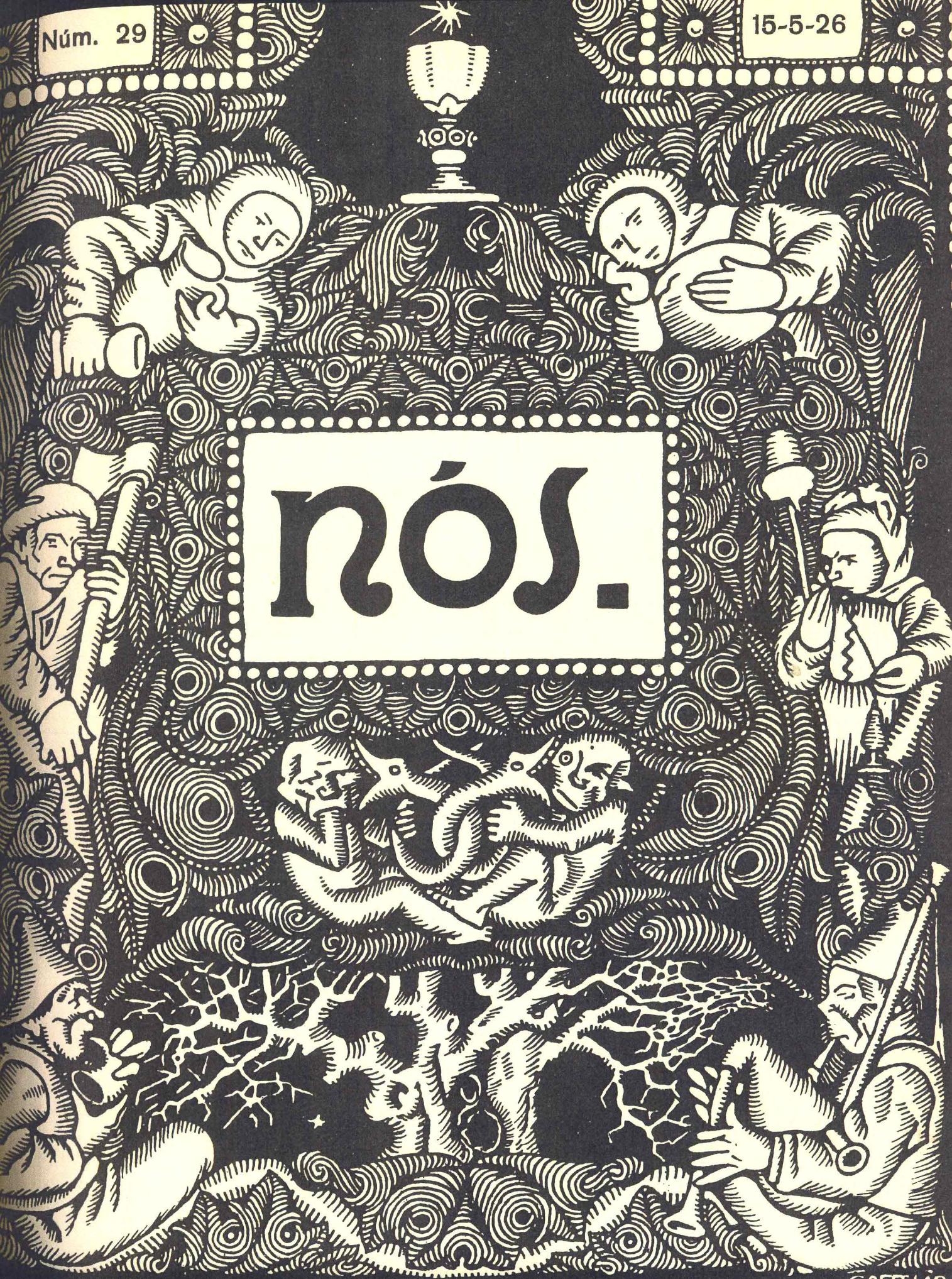


Núm. 29

15-5-26

nós.



O MOMENTO

ACTUAL DA MÚSICA GALEGA



N iste rexurdimento que hoxe tremananosa terra, e que cada día ergue un pouco mais a sua voz innegábel, a música síntese soia, sin que atope un home que de ela se lembre. Refírome - xa se

sabe - á creazón musical, á posibel *música culta*; da outra, da nativa, teño falado abondo no que toca ao seu espallamento e interpretazón.

Xa sei que non vai haber críticos onde non hai música pra criticar. O facer crítica da música feita ata hoxe en Galiza, sin outro fin que o xustifique, será sempre xogar aos críticos. En outros estadios da nosa cultura hai nenos que xogan a artistas ou a inteleituais - e non nenos pol-a edade - que chegan a creerse con talento de tanto ouvir aos seus amigos que xogan os críticos. O que de nós ollc cara a música galega, somentes pode facelo de un xeito, que é ollando a tempo un porvir, presente e pasado. Si se adica ao folklore, xa é outra cousa, e estas verbas, entón, non rezan con il. Mais quen pense nunha música culta, hoxe que a non hai, ten de facerse *predicador*, é decir, ten de facer *propaganda*, ten de erguer o espírito e a concenza musicais dos galegos, ten de afincar nas almas a vontade de superazón. Quizáis sexa iste o momento mellor pra falar de música do porvir. Non hai ningunha escola que derribar, ningún prestixio que sexa rémora. As ideias espalladas hoxe, poden dar integrantes o froito arelado. A renacenza da i-alma de Galiza pode chegar sin dôres nin loitas. ¿Non é iste un bon momento, abofé?

Temos de voltar os ollos un pouco fora do momento presente si queremos ter unha idea do istante que estamos vivindo na nosa historia musical. Hai un síntoma que non debemos esquecer e que xurdíu fai bastantes anos.

Pondal, Curros Enríquez, Rosalía de Castro, e algúns outros, sintiron o irreprimible desejo de cantar. As verbas voaron baixo a lus milagreira do ceo galego. Foi unha leizón de armoña e de vontade. A nosa língua encheuse de vida. O ar, de resoanzas. As almas - minialuras do país - tamén adequeriron simpatías resoadoras. E de istas nasceu, istintivamente, o desejo de cantar *mais*, de levar a música en potenza das verbas mensuradas e rimadas á sua mais cumprida realizazón. Foi unha cisaltazón do espírito racial, unha afirmazón dos seus froitos líricos. Foi a arela de *espansión* de un arte limitado. Simplementes, un feito de abondo coñecido na historia da cultura universal. Uns cantos músicos sinxelos e vountosos, sintironse obrigados a poñer en música os versos dos poetas mais nosos. Ise feito, no século XIX, non poiderá ser esquecido xa dos músicos galegos que veñan no futuro. Os cimentos, non, o vieiro da nosa música moderna está xa aberlo.

Mais non vaia a creerse isto que eu digo nun senso de loubanza pra a música que iles fixeron. A sua música, hoxe, cando o arte musical ten un carís cada día mais depuradamente intelectual e cando a sensibilidade afinase ao mesmo tempo que se adequieren mais firmes coñecimentos téinicos, a sua música non pode terse como modelo pra as xenerazóns seguintes - no qué se di *musical*.

A téinica por iles empregada redúcese, esquematizando un pouco, á armoña do domisol e sol-si-re. É téinica zarzueleira de unha tristeira probeza de meios. En canto á melo-

dia — si é galega, amañada — e á composición en xeneral, poden decirse fillas de un italianismo de almibre, de un italianismo de romanza napolitana que fainos sentir ben axiña a presa de ir beber unha boa cunca da auga gorentosa do noso folkiore. E non é que en tales canciós non haxa temas populares. Precisamente, o meirande pecado de ises compositores — mellor, un dos dous meirandes — é a falencia de respeito pra a nosa fresca música nativa. Algunhas cántigas por iles empregadas amurcháronse de tal xeito que hoxe cásique non nos astreveríamos a armoñizalas de novo. É o medo a armoñizar un tópico. (O outro pecado, tamén de falencia de respeito, mais perdoábel por ser un movemento *instintivo*, foi descontra as verbas sagras dos nosos poetas. ¿Poidían os músicos ofrecerelles entón unha téinica dina da sua poesía?) Os músicos que tivemos non poden ser, pois, os nosos mestres. Tomalo n-ise senso sería afogar o embrión da música que ten de vir.

Tan perciso é afirmar isto como amostrar o seu aspeito de infantil nobre cara un arte novo. Si hoxe as canciós de Chané, Montes, Veiga, etc. non poden resistir un análisis como música culta, sendo o seu único arrecendo o da música teatral da época, danos, en froques, a entusiasta leición de un *querer algo*, de que tan fallos estamos hoxe.

Por qué non abrangueron as suas obras a caste de eternidade, é cousa que arasiña parécenos nidia de abondo. No arte é perciso erguer moito a puntería pra que a frecha trema no branco. Todo canto coidado teñamos de afiar, o *métier*, de ollar i escudrumar os mais outos exemplos, todo será pouco. A crezón artística require iso, e moito mais. Xan Cocteau di en algures: «Les Muses sont des personnes habituées aux égards. Manquez-leur et vous verrez comment elles se vengent.» Onde Cocteau di musas digo eu crezón. E a venganza consiste en envolver ao autor nun manto de insignificanza que leva consigo o esquecemento fatal. Mais, pra gardar consideracíos ás musas, requírese un espírito fino e unha conta de circia. Fai falla — e isto é o segredo — a vontade de superazón. Os músicos mentados, cheos de boa fe tanto como de miopia, non sintiron nas suas almas ise formento milagreiro. Cantaron como poideron, e ficaron tran-

quios. Tal aititude pode vir somentes de duas causas: que iles non enxerguan a trascendenza da sua excepcional posizón — humildade ou incoscenza — ou que, enxerguéndoa, coidaran intanxibel a sua laboura — orgullo e incoscenza absoluta — Si viran con craridade o seu rol de *precursores*, traballarián mais, e seríalles porveitoso o exemplo de Schuber refacendo o estudo da téinica nos derradeiros anos da sua vida fecunda. Mais a inquietanza da vontade de superazón — de auto-superazón — foi pra iles cousa iñota. Con ela houberan chegado ao punto perciso pra añudar hoxe a liña da música do porvir. Ficaron mais lonxe, e por iso háchanse dupricadas as dificultades de produción musical nos días que corren. Estamos agardando aos homes que intenfen o chouto sobor dise abismo — os mozos — ou os que costruian a ponte que o salve — os veilos que ollan pra diante. — Non sei cando van chegar. Eu ben quixera que fora axiña, mais non hai síntoma algúns que os anuncie.

¿Qué ten de facerse o día que xurda algún músico? Si é un xenio, deixalo que avance ata o lonxe que sexa. Mais non matinemos o extraordinario; chéganos con falar das cousas mais posíbeis. O home que vaia facer música galega atoparase, si non ten miopia, a encrucillada do letreiro que di: A TODAL·AS PARTES — que é como si dixeran a ningures — Pra ir á terra prometida ten que voltar os ollos como nós fixemos antes, á música que lle precede inmediatamente, que non é outra que a de Veiga, a de Montes, a de Chané, a de Baldomir, e de eles somentes ás canciós. Entón atoparase con que isas músicas non encheron a sua misión por escasedade de criterio e de téinica, e que pra proseguir hoxe o desenrollo da nosa hestoria musical, terá il que, en pouco tempo, comprimir e laboura dos anos que andive mos desende a nacenza de aquelas músicas e que fuxiron pra nós valeiros de froitos musicais. E esa laboura ¿cál ten de ser?

Non pode ser outra que o proseguimento do desenrollo da canzón. É a única cras de música que, como vemos, ten antecedentes entre nós. Ademais, parece eisixila o ambiente galego de hoxe, ca sua limitazón musical, que polo intre non pode ter orquestas, e co seu espírito cantante que pide a cotío callar nunha pérola lírica. A sua economía de meios, soio

comparábel á das pezas p'ra piano, endemais ser un dos artes mais puros, e escelsos, é, emporiso, un dos mais *humáns*, pode levarnos, pasada tras pasada, ata a orquesta e ata o teatro: non hai mais que deixala camiñar. As coussas p'ra piano soio, pol-o seu xacer íntimo, non obran sober do público do xeito de unha canzón. As de orquesta requiren moitas coussas que hoxe non temos. No teatro ainda non se pode pensar. Namentras que a canzón, levada ao comén pol-o camiño *popularista* conta xa con órganos de espallamento como son os orfeós, que poden erguela a un outo esplendor.

O desenrollo da canzón non pode ser outro que o tratamento, pirmeiramente, das canciós populares por meios simples e respetosos. Si Montes ou Baldomir abrangueran mellor a caste da música nativa, aforrariámos iste estadio. Anque iles non houberan chegado ao punto perciso, teríamos cando menos iniciado o vieiro. Mais eiquí hai que voltar as olladas a exemplos estranxeiros. Un bon modelo de tratamento das melodías populares é o do andaluz Manoel de Falla. Outro o do francés Mauricio Ravel. Iste chega a armoñizar canciós gregas ou hebreas co mesmo outo senso *musical*, e sin perder nin goto do espírito popular, que si foran francesas. É por isto que coido que o músico que na nosa terra queira facer unha laboura semellante, ten que estudar fondamentos o folklore galego p'ra abranguer o impeitizo da música nativa, cousa quizais menos doada do que moitos coidaron. O xacer da música popular é tan traballoso de ispir como o da nosa paisaxe. Cando imos interpretar unha ou outro, o tópico estámos axexando. E pra ceibarse de il todo movemento será perdoábel. Isto é o que han ter ben presente os que vaian armoñizar as canciós da nosa terra.

Demais, virán as mais persoais, nas que todo estea acogulado do espírito racial, mais nas que xa o autor di cousas propias. Xa se ve que o paso da anterior música a ista é insensibel si se asimila ben o espírito folklórico. É a penetrazón, pouquiño a pouco, da persoalidade do músico na individualidade da música nativa. É un fenómeno de ósmosis; algo que, traballando encol do folklore, chega fatalmente.

E por último, virá o verdadeiro tipo do *lied*, talmentes como se cultiva nas mais avanzadas rexións do mundo musical. Do segundo estadio e mais de iste derradeiro, pode chegarse directamente ao teatro.

(Unha adevertenza. Non se tomei as duas primeiras castes como *nazonalismo* musical. A moitos parecerelles moi lóxico que a música consistente en alalás ou muiñeiras forme un *nazonalismo*. Pode ser. Mais non vaia creerse que o nazonalismo *necessariamente* ha formarse *d'aprés* as muiñeiras e os alalás. Fai cás que un ano chamaba eu xa a atenzón encol de isto, e demais tiven ocasión de confirmalo con verbas alleas. Anque moitos téñanlo por paradóxico, direi que pode haber un nazonalismo forte alonxado do folklore. Exemplos: o francés, o alemán. N'iles está vivo o espírito racial anque non aporveitan melodías nativas. O nazonalismo ten de nacer cando haxa feita unha abondosa laboura, cando haxa músicos considerábeles. Isto é o que consagra a música de moitos anos de unha nazón. Non se abrangue porque uns cantos homes digan imos facer música nazonalista, e póñanse a compor obras inspiradas en melodías do pobo. Farán, si, música nazonalista, mais é outra cousa que nazonalismo musical. Isto nace somentes da coincidencia de arelas e de procedimentos expresivos dos músicos nacionais *xa feitos*, e de cousa tan vigorosa como é a persoalidade racial. O outro é, en resumo, facer música *popularista*, como a fixeron os precursores da actual escola rusa; e que é a que coido que ten de facerse eiquí en Galiza antes de matinare vós mais afoutos.)

Recollendo a tradición musical neste mesmo momento, queda asegurado o porvir musical de Galiza. E isto é de abondo doado, tendo unha téinica de hoxe e un criterio enxebre dos finos artísticos. É de esperar que os mozos queiran poñerse axiña ao paso do resto do mundo. Si isto arelan, o chouto a que aludín antes é inevitábel. Si se vai mais engordiño poden aforrarse as acrobacias. Son doux vieiros a seguir, dos que cada un pode escoller o que sinta mais atraente. Mais, namentras non se faga algúun de iles, non falemos de outras castes de música galega. Sería moi *futurismo*.

JESUS BAL